

HODOWLANE UŻYTKOWANIE KONI W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

Marian Budzyński, Leszek Sołtys

Zakład Hodowli Koni, AR Lublin

Hodowla i chów koni na Lubelszczyźnie były przedmiotem wielu opracowań [4-6], dotyczyły one jednak dawnego dużego regionu. Brak natomiast było opracowania ujmującego hodowlę koni w aktualnych granicach administracyjnych nowo utworzonego woj. lubelskiego (1975 r.). Dlatego też ważnym zagadnieniem, mającym jednocześnie duże znaczenie praktyczne, było określenie poziomu hodowli oraz stany pogłowia koni w podstawowych jednostkach administracyjnych (gminach) tego województwa.

MATERIAŁ I METODY

Dane do opracowania uzyskano z dokumentacji hodowlanej Okręgowej Stacji Hodowli Zwierząt w Lublinie [1], Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego [7] oraz podczas terenowych przeglądów ogierów i klaczy w roku 1976 i 1977. W odniesieniu do pogłowia masowego określono liczbę koni ogółem, a także w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych (UR) w województwie i w poszczególnych gminach, podano również liczbę koni roboczych (konie 3-letnie i starsze plus połowa liczby koni w wieku 1-3 lat). Liczbę źrebiąt, klaczy licencjonowanych, ogierów uznanych i państwowych podano w sztukach faktycznych oraz w postaci wskaźników (odsetek w stosunku do koni 3-letnich i starszych). Ponadto przeprowadzono charakterystykę biometryczną koni zarodowych, wyliczając średnią ($\bar{x}$) i odchylenie standardowe (S) dla trzech podstawowych wymiarów i dwóch indeksów. Obliczono także średnią bonitację klaczy zapisanych do księgi wstępnej — „Wst” i głównej — „G”.

WYNIKI BADAŃ I WNIOSKI

W województwie lubelskim pogłowie koni w 1976 r. wynosiło 86 360 szt., co w przeliczeniu na 100 ha UR daje liczbę 17,6 szt. Obsada ta przekraczała znacznie średnią krajową (11,2 szt.). Wśród ogólnej liczby pogłowia koni 74 412 szt. (86,2⁰/o) stanowiły koni 3-letnie i starsze; 6490 szt. (7,5⁰/o) konie w wieku 1-3 lat i 5458 szt. (6,3⁰/o) źrebiąt. Najliczniejszą grupę stanowiły konie robocze, których było 89,9⁰/o (77 657 szt.). Obsada koni roboczych wynosiła średnio w województwie 15,8 szt./100 ha UR, z wahaniami w poszczególnych gminach od 13,3 (gm. Ostrów Lub.) do 19,6 (gm. Wilków).

W 1976 r. w województwie lubelskim działało 118 ogierów uznanych i 22 ogiery państwowe. Do ksiąg wpisanych było 1033 klacze. W gminach położonych w północno-zachodniej części województwa (Janowiec, Nowodwór, Puławy, Ryki, Stężyca, Uścimów) dopuszczone są do hodowli konie pogrubione. Z obszaru tych gmin wpisanych było do ksiąg 52 klacze i 15 ogierów pogrubionych. W pozostałej części województwa hodowany jest wyłącznie koń szlachetny. Na tym terenie stacjonowało 103 ogiery uznane (82,40⁰/o) i 22 ogiery państwowe (17,60⁰/o). Wśród reproduktorów uznanych było 99 (96,12⁰/o) ogierów małopolskich, 2 ogiery wielkopolskie (1,94⁰/o) i 2 ogiery śląskie (1,94⁰/o). Wszystkie ogiery państwowe rozmieszczone na punktach kopulacyjnych województwa lubelskiego pochodziły z PSO Białka. Reprezentowały one półkrew angloarabską (50⁰/o), rasę wielkopolską (32,8⁰/o), pełną krew angielską (13,6⁰/o) i półkrew arabską (4,6⁰/o).

W sezonie rozplodowym 1976 r. ogiery uznane pokryły 4833 klacze, natomiast państwowe 964. Średnio jeden ogier uznany pokrył 14, a państwowy 44 klacze.

Odsetek ogierów w stosunku do pogłowia koni 3-letnich i starszych wynosił 0,18⁰/o i był zbliżony do wyliczonego przez Budzyńskiego i wsp. [3] dla rejonu konia małopolskiego (0,19⁰/o). Wskaźnik ten należy uznać za zbyt niski i świadczy on o niedostatecznej liczbie reproduktorów uznanych i państwowych w stosunku do masowego pogłowia koni, co sprzyja działaniu w terenie ogierów nieuznanych [3].

Z ogólnej liczby klaczy licencjonowanych 981 szt. (94,9⁰/o) było małopolskich. Z tej liczby 71,9⁰/o klaczy małopolskich wpisanych było do księgi „Wst” i 28,1⁰/o do księgi „G”. Te ostatnie posiadały za pokrój średnią punktację równą 76,2 pkt., natomiast z księgą „Wst” 74 pkt.

Procentowy stosunek klaczy licencjonowanych do koni 3-letnich i starszych wynosił w województwie średnio 1,46 i przekraczał o 0,26 wskaźnik wyliczony przez Budzyńskiego i wsp. [3] dla całego rejonu konia małopolskiego. Najwyższe wartości przyjmował omawiany wskaźnik w gminach: Bychawa (8,25), Dzierzkowice (8,10), Strzyżewice (6,59),

Borzechów (5,40) i Wilkołaz (4,10). Wyniki te są zgodne z wcześniejszym opracowaniem [4] podkreślającym, że w byłych powiatach Kraśnik i Bychawa występowały najwyższe odsetki klaczy zarodowych.

Nie stwierdzono jednak ścisłej zależności między liczbą klaczy zarodowych w poszczególnych gminach a wskaźnikiem produktywności źrebiąt (który przyjęto jako odsetek źrebiąt w stosunku do koni 3-letnich i starszych). Średnio w województwie wskaźnik ten wynosił 7,33%, natomiast najwyższe wartości przyjmował w gminach: Stężyca (16,44), Janowiec (12,17) Jeziorzany (11,96), Łaziska (11,50), i Baranów (11,29).

Wymiary i indeksy koni zarodowych w województwie lubelskim wyrażają się następującymi wartościami średnich: uznane ogiery małopolskie ($n = 99$): 155,80 $\pm$ 4,42 cm — 186,54 $\pm$ 4,90 cm — 19,89 $\pm$ 0,69 cm — 119,77 $\pm$ 1,76% — 12,76 $\pm$ 0,53%; ogiery państwowe ($n = 22$): 158,72 $\pm$ 3,14 cm — 190,41 $\pm$ 4,83 cm — 20,93 $\pm$ 0,74 cm — 119,96 $\pm$ 2,91% — 13,18 $\pm$ 0,50%; małopolskie klacze licencjonowane ($n = 981$): 154,63 $\pm$ 3,82 cm — 184,55 $\pm$ 6,63 cm — 19,08 $\pm$ 0,85 cm — 119,39 $\pm$ 5,26% — 12,34 $\pm$ 0,45%.

Porównywano statystycznie analogiczne średnie ogierów uznanych i państwowych oraz klaczy licencjonowanych i ogierów uznanych — w obydwu przypadkach stwierdzono istotność różnic między średnimi ($P \leq 0,05$) z wyjątkiem indeksu obwodu, klatki piersiowej, gdzie różnice są nieistotne.

Uznane ogiery i klacze małopolskie w województwie posiadały wyższe średnie wymiary niż ogiery i klacze małopolskie wpisane do ostatnich tomów ksiąg stadnych [2]. Ogiery były wyższe średnio o 0,8 cm, posiadały większy obwód klatki piersiowej średnio o 1,44 cm i obwód nadpęcia o 0,14 cm, jednak istotność różnic między średnimi występowała tylko w obrębie obwodu klatki piersiowej ($P \leq 0,05$). Przy porównywaniu klaczy stwierdzono, że ich wysokość w kłębie była wyższa o 1,1 cm obwód klatki piersiowej średnio o 2,15 cm i różnice te były istotne ($P \leq 0,05$), natomiast średni obwód nadpęcia był niższy u klaczy objętych badaniami, ale różnica ta nie była istotna.

LITERATURA

1. Akta hodowlane Okręgowej Stacji Hodowli Zwierząt w Lublinie, 1977.
2. Budzyński M., Sasimowski E., Seweryn A.: Standardy pomiarowe koni zapisanych do ostatnich tomów Polskich Ksiąg Stadnych. Koń Polski 3, 1976.
3. Budzyński M., Sasimowski E., Święcki A.: Analiza proporcji między liczebnością koni hodowlanych a pogłowiem masowym w poszczególnych rejonach hodowlanych Polski. Prace i Mat. Zoot. 6, 1974, 107-126.
4. Budzyński M., Sasimowski E.: Lubelska hodowla koni szlacheckich. Koń Polski, 2, 1974.

5. Prawocheński R.: Odbudowa hodowli koni na terenie woj. lubelskiego. Rolnictwo, 7, 1974.
6. Sasimowski E.: Lubelski koń szlachetny i stan jego hodowli. Prz. hod., 2-3, 1960.
7. Wojewódzki Urząd Statystyczny w Lublinie. Wyniki spisu rolniczego w 1976 r.

M. Budzyński, L. Sołtys

ПЛЕМЕННОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЛОШАДЕЙ В ВОЕВОДСТВЕ ЛЮБЛИН

Резюме

Материал, необходимый для разработки количественных составов поголовья племенных и пользовательных лошадей, в актуальных административных границах воеводства Люблин был заимствован из документации Окружной животноводческой станции в Люблине и Воеводского статистического управления в Люблине, а также из собственных исследований и наблюдений. Массовое поголовье лошадей (1976 г.) составляло 86360 голов (17,6 голов на 100 гектаров сельскохозяйственных угодий). Среди этого количества 86,2% составляли 3-летние и старшие лошади, 7,5% — лошади в возрасте 1-3 лет и 6,3% — жеребята. Самую многочисленную группу составляли рабочие лошади — 89,9%.

В копуляционных станциях находилось 118 апробированных жеребцов (103 благородных и 15 более тяжеловесных).

Процент жеребцов по отношению к поголовью трехлетних и старших лошадей составлял 0,18, тогда как аналогичный показатель для кобыл выражался числом 1,46 с колебаниями от 0 до 6,25 в отдельных гминатм воеводства.

Репродукцию лошадей определяли с помощью процента жеребят по отношению к 3-летним и старшим лошадям. В среднем для воеводства этот показатель составлял 7,33%, а самые высокие величины (11,50—16,44%) показывал в некоторых гминах (Стэнжица, Яновец, Езёрны, Лазиска).

Средние промеры и показатели разводиных актуально племенных лошадей были следующие: апробированные малопольские жеребцы — 155,80 ± 4,42 см — 186,54 ± 4,90 см — 19,89 ± 0,69 см — 119,77 ± 1,76% — 12,76 ± 0,53%; государственные жеребцы — 158,72 ± 3,14 см — 140,41 ± 4,83 см — 20,93 ± 0,74 см — 119,96 ± 2,91% — 13,18 ± 0,50%; малопольские лицензионированные кобылы — 154,63 ± 3,82 см — 184,55 ± 6,63 см — 19,08 ± 0,85 см — 119,39 ± 5,26% — 12,34 ± 0,45%.

M. Budzyński, L. Sołtys

BREEDING UTILIZATION OF HORSES IN THE LUBLIN DISTRICT

Summary

A necessary material for determining numerical states of the population of breeding and utility horses within present administration boundaries of the Lublin district, was obtained from the documentation of the Regional Animal Bree-

ding Station in Lublin and Districtal Census Office as well as was based on data from own investigations and observation.

The massy population of horses (1976) amounted to 86360 heads (17.6 heads per 100 hectares of agricultural lands). Of that number 86.2% constituted 3-year and older horses, 7.5% — 1-3 year horses and 6.3% — foals. The most numerous group constituted working horses — 89.9%.

In copulation stations, there were 118 approved stallions (103 noble and 15 heavier ones) and 22 state stallions.

The percentage of stallions in relation to the population of 3-4 year and older horses amounted to 0.18, while an analogic index calculated for mares was 1.46 with fluctuations within 0-6.25 in particular communes.

The reproduction of horses was estimated by means of the per cent of foals in relation to 3-year and older horses. Main value of this index in the district amounted to 7.33%, the highest values (11.50-16.44%) being in some communes (Stężyca, Janowiec, Jeziorany, Łaziska).

Mean body measurements and indices of pedigree horses bred at present were as follows: approved Małopolska stallions — 155.80 $\pm$ 4.42 cm — 186.54 $\pm$ 4.90 cm, 19.86 $\pm$ 0.60 cm — 119.77 $\pm$ 1.76% — 12.76 $\pm$ 0.53%; state stallions — 158.72 $\pm$ 3.14 cm — 190.41 $\pm$ 4.83 cm — 20.93 $\pm$ 0.74 cm — 119.96 $\pm$ 2.91% — 13.18 $\pm$ 0.50%; licenced Małopolska mares — 154.63 $\pm$ 3.82 cm — 184.55 $\pm$ 6.63 cm — 19.08 $\pm$ 0.85 cm — 119.39 $\pm$ 5.25 — 12.34 $\pm$ 0.45%.